

МБДОУ Д/с №20 «Надежда»

Иитээччи: Григорьева Анна Алексеевна.

«Байанай кунугэр аналлаах аБаларга курэх» сценарийа.

Сыала:

- ОБону иитиигэ аБа оруолун урдэтии. АБа детсад олоБор кэлэн кыттыыта;
- Байанай тыа, ойуур иччитэ диэн оБолор ойдобуллэрин ханатыы; ебугэлэр угэстэрин, булт сиэрин-туомун билибиннэрии;
- айылбаБа, тайБа, ойуур кыылларыгар харыстабыллаахтык сыбыаннааыны иитии.

Кытталлар: аБалар уол оБолорун кытта.

Тут.матырыйаал: Чаркаан, туах, куруппааскы туаБа, куобах туаБа. мээчиктэр, кеглигэ сыстыбыт тайах ойуута, балык арааа (сыальбар, борохой, алыбар,собо (фанераттан онобуллубуттар)), кугу, проектор.

Ытааччы: Утуо кунунэн кунду ыалдыттар! Бугунну биьиги курэхтэьийбит «Байанай» диэн аБаларга уонна уолаттарга аналлаах буолуоБа. Сэтинньи ый – Байанай ыйа. Биьиги баай хара тыабытыгар, аар тайБаБа араас ойуур кыыллара олохсуйан олороллор. Кыыллары барытын Баай Байанай, тыа иччитэ харыстыыр, араначчылыыр диэн биьиги обугэлэрбит итэБэйэр этилэр. Ол иьин булчуттар киниэхэ махтаналлар, сугуруйэллэр эбит.

Баай Байанай – тыа иччитэ, тыа кыылын –суелун барытын бас билэр, ол иьин набаа баай. Кини бэрт дьэллэм, уерунньэн, сайаБас майгылаах, елгем-дэлэй биэриилээх. Баай Байанайга булчут киьи унэр-суктэр. Баай Байанай аары сомсуспат, инсэтэ суох булчуту собулуур. Сиэри- туому тутууар дьонно еруутун кемелеер, муччургэннээх кэмнэргэ утуену онорор.

Жюри састаабын кытта билсии:

Биьиги оБолорбут билигин хобоон ааБыхатара.

1 оБо:

Тиит дьийэлээх

Тиин диэммин,

Эриэхэннэн эбиэттибин,

Тиит туорааБын тиниктибин. (А.Николаев)

2 оБо:

Саха сирин ойуурун

Саамай беден кыылабын

Халдьаайытын, хотоолун

Хаааайына буолабын. (П.Одорусов)

3 оБо:

Куттас куобах барахсан

Кыра тыастан соьуйан,

Онно-манна ойуулуур,

Оту-мааы одуулуур.

Чэри –чэрэгэр кулгааБынан

Чэрэйэн олорон иьиллиир,

Курун тыаба тахсан,
Кыыралдьыйа суурэлиир. (И Мигалкин)

4 оҕо:

Тыатаабы диэн ааттаахпын,
Тыаба, ойуурга баарбын.
Кыынын утуйабын,
Арбахха сынньанабын. (П.Одорусов)

Ытытааччы: Булчут сиэрэ- туома.

Булчут тэрилин харыстаан, сыт – сымар инмэтин, оҕо-дьахтар чугаабатын диэн дьиэбэ киллэрбэт. Сонор кэмэ кэллэбинэ эрдэ бэлэмнэнэр, тэрилин ыраастыыр. Сана капкааннарын болбукта уутугар оргутар, барытын тус – туспа анал хааба угар. Аар тайбатыгар барыан иннинэ оргууй наллаан , уокка ас биэрэн Байанайтан кордоьор.

Булчуттар улахан булка баралларын кэпсээбэттэр, кыыларын аатын ааттаабаттар эбит. Тыаба аналлаах харыстабыл ааттар бааллар эбит, холобур: эьэ- тыатаабы, кырдыбас дииллэр; берену хайдах ааттыылларый – череке, сир кыыла, кутуруктаах; кырынаас – бэлиэлээх, киис- саарба, атаскаан.

Билигин «Байанай» курэхпит сабалаанар.

1 туьумэх. Таабырыны таай. Булт тэриликэр уонна кыыларга аналлаах. (остуолга сытар таабырыннартан биирдиини кэлэн ылабыт, эппиэтин этэгит)

- Хара тыаба Мэргэнэ хара баар уьу. (Тайах кыыл)
- Отоннообор оччугуй, обустаабар куустээх баар уьу. (Дарабыына)
- Хара ойуур иьигэр итии таас сытар уьу. (Арбахтаах эьэ)
- Ытырбытын ыыппат, туппутун куоттарбат баар уьу. (Капкаан)
- Албын обонньор арбабаа аатырбыт уьу. (Сабыл)
- Суола – ииьэ биллибэт, сыыдам сырыылаах баар уьу. (Тыы)
- Эрилинсэ суруксут баар уьу. (Моьотой)
- Киирбити табаарбат ирим – дьирим баар уьу. (Илим)
- Сыьы кыыба сыгынах дьиэлээх уьу. (Кырынаас)
- Улуу кыыл уьуурбутун туох да кыайан туппат уьу. (Саа)
- Кутуругунан ооньуур кубарыйбыт кыысчаан кумалаанна уйаламмыт уьу. (Тиин)
- Сыьыга сыалаах кырбас сытар уьу. (Куобах)

2 туьумэх. Балыктааьын. Бу туьумэххэ оболор кытталлар. (Куогуннэн балыгы хаптарыы 3 мун.)

3 туьумэх. Булт тэрилин хайдах иитэри кордоруу, кэпсээьин. (Остуолга кумааьыга булт тэрилин аата сытар. Ханнык булт тэрилэ тубэспит ону кэпсиигит)

- Илими утуу (Сайын. кыьын).
- Капкааны иитии (Капкааны иитэн кордоруу уонна ханнык кыылга иитэллэрин кэпсээьин).

- Мас которугэр туьахтааьын. (Куруппааскыга, уларга, куртуйахха туьах иитии, кордоруу, кэпсээьин).
  - Куобахха туьахтааьын.
  - Куйуурдааьын (куйуур тэрилин уонна хайдах куйуурдууларын кэпсээ).
- (Слайд кердеруеххэ сеп)

4 туьумэх. Билгэни билии.

Бытааччы:

Былыр булчут киьи олус мындыр, кунун-дьылын уларыйытын кэтээн корор буолара, билгэлиирэ.

Кыьын туьунан билгэ. Мин эттэхпинэ эьиги билэргитин этэн иьээрин.

- Ахсынньыга тымныы, хаара суох буоллаьына, бэс ыйа хайдах буоларый? (кураан турар).
- Дьабарааскы элбэх оту мунньан, уйатын халыннык оноьуннаьына хайдах кыьын кэлэрий? (тымныы кыьын кэлэр).
- Кутуйах ордуута чычаас буоллаьына хайдах кыьыны куутуллэрий? – (ичигэс кыьыны), онтон дирин буоллаьына?-(тымныы кыьыны куутуллэр).
- Кыьын буурьалаах буоллаьына сайына хайдах буоларый?(Сайына ардахтаах буолар).
- Тонсоьой тохсунньуга маьы торулаттаьына хайдах сайын буоларый?-(ен сайын буолар).
- Ыт тууруллэн баран сыттаьына?-(соторунан тымныы туьэр).

5 туьумэх. Сыал ытыыта. Тайахтары табыы. (Манна оьо кыттар)

6 туьумэх. Кыыл суолун бул.

Бытааччы:

Тумук. Жюри тумук табаарыар дылы эдэр булчуттарга субэлэр.

- бултуур киьи айылбаны харыстаа;
- сиэри – туому тутус;
- уот иччитин аьат;
- Байанайга алгыс тылын этэргин умнума;
- соп буоларгын эрэ бултаа;
- сир, етэх иччилэригэр ытыктабыллаахтык сыьыаннас;
- булгаабыккын учугэйдик харай, харыстаа;
- испиискэ, кутуу чэй, туус, ейуе ыларгын умнума;
- уоккун сэрэхтээхтик тутус;
- уоккун умуруорбакка эрэ барыма.

Бытааччы: Манан аьаларга аналлаах «Байанай»курэхпит бутэр. Манна кэлэн кыттыбыт аьаларга барьа махталбытын тиэрдэбит.

(Кыттыбыт аьаларга грамота, приз туттарыы, хаартыскаьа туьуу).